

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.



HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧



ÅRGÅNG 2
HÄFTE 16
1915

Ledig annonsplats!



Världsberömda sýmaskiner

BILDADE damer och herrar er-
hålla mycket god hel- och måltidsinackordering. Även extra matgäster mottagas. Möbl. o. omöbl. rum för längre eller kortare tid. Obs.! Gott bord. Piano.

Eriksonska Pensionatet

Drottninggat. 83, 2 tr.



A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material:

Svensk, Fransk och Bömisk Spetstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

Ledig annonsplats!

HERTHA

ÅRGÅNG II

15 OKT. 1915

HÄFTE 16

De fosterlandslösa.

Under nu pågående världskrig med dess komplikationer av ställningar och förhållanden på ett sätt som man under fredstid icke kunnat förutsätta har än tydligare än under normala förhållanden ådagalagts huru i alla avseenden ohållbara och otidsenliga bestämmelserna om den gifta kvinnans nationalitet äro. Gift kvinna är i nationellt avseende, vad medborgarerätt beträffar, icke att räkna som s. k. huvudperson med självständigt medborgarskap, utan hon räknas som biperson och får nästan undantagslöst den nationalitet, det fosterland, som mannen — huvudpersonen — har eller kan få. Denna osjälvständiga ställning sammanhänger naturligtvis rent principiellt med den ställning den gifta kvinnan överhuvud intar i äktenskapet, underkastad mannens målsman-skap. Bestämmelserna äro emellertid till följd av sin internationella karaktär och sitt övriga sammanhang icke tillfinnandes i äktenskapsrätten, höra formellt icke under bestämmelserna om målsmanskapet, utan äro innefattade i en särskild lag av år 1894 om förvärvande och förlust av medborgarerätt. Där stadgas bl. a.:

1:o att svensk kvinna förlorar

svenskt medborgareskap om hon gifter sig med den, som ej är svensk medborgare. Att särskilt observera är, att här icke uppställts som förutsättning, att hustrun också verkligen blir medborgare i ett annat land. Även om hon av någon orsak — sådana orsaker finns det f. ö. inte så ont om — icke får medborgarerätt i annat land, skiljer lagen henne i alla händelser från hennes medborgarskap i Sverige.

2:o att svensk kvinna, om hon icke blir i riket kvar, förlorar sin svenska medborgarerätt, om hennes man efter att i tio år oavbrutet ha haft hemvist utom riket genom underlåtenhet att inom denna tid göra förbehåll om svensk medborgarerätts bibehållande förlorar sin svenska nationalitet. Den, som på sådant sätt förlorat svensk medborgarerätt och icke blivit medborgare i annat land, kan återvinna detta, om han tager hemvist här i riket eller konungen sådant medgiver. Återvinner mannen på detta sätt sitt svenska medborgareskap, återvinnes detta i vissa fall även av hans hustru.

Förutsättning i detta fall är icke att makarna ha sitt hemvist utom riket i samma främmande land. Hustrun för-

lorar som biperson till mannen med honom sitt svenska medborgareskap även om de vistas i skilda länder. Låt oss tänka oss fallet, att mannen har sitt hemvist i Frankrike och hustrun i Tyskland. Mannen gör icke föreskriven anmälan och förlorar sitt svenska medborgareskap. Får han utländskt medborgareskap blir det väl närmast franskt. Även hustrun förlorar genom mannens underlåtenhet svensk medborgarerätt, och särskilt att märka, hon kan icke själv med laga verkan inom den föreskrivna tidens utgång förbehålla sig rätt att fortfarande betraktas som svensk medborgare. Hon står och faller med mannen. Genom hans underlåtenhet, kanske glömska, förlorar hon sin rätt att vara svensk medborgare. Enda sättet för henne att rädda sig från en sådan eventualitet är "att bli i riket kvar". Och om hon inte uppfyller denna förutsättning, om hon fortfarande vistas i Tyskland, var hör hon då hemma? Skall hon följa mannen som biperson i hans eventuella franska medborgareskap, eller skall den tyska staten ta sig an henne som självständig medborgare? Ja, detta kommer ju att bero på respektive länders lagar, vilkas innehåll och mycket möjliga kollisioner här ej är tillfälle att närmare ingå på; att fastslå är endast, att svensk lag inte vidare har med henne att skaffa utan att hon utan egen förskyllan, kanske mot sin vilja, är utstött ur det svenska samhället. En tredje möjlighet gives emellertid också, och en som kanske är mest i konsekvens med lagens anda och utgångspunkter. Att hon skall sväva som ett internationellt fråge-

tecken mellan alla dessa möjligheter, till dess någon behjärtad man genom nytt äktenskap räddar henne ur hennes brydsamma belägenhet.

Vidare stadgas i den återopade lagen:

3:o att utländsk kvinna, som gifter sig med svensk medborgare, genom äktenskapet förvärvar svensk medborgarerätt.

4:o att utländsk kvinna genom mannens naturalisation (upptagande till svensk medborgare efter ansökan hos konungen) förvärvar svenskt medborgareskap, om icke annorlunda vid naturalisationen bestämts.

5:o att utländsk kvinna förvärvar svenskt medborgareskap, om hennes man — naturligtvis utlänning — är född här i riket och här oavbrutet haft sitt hemvist intill fyllda 22 år utan att under sista året (21—22) till vederbörande myndighet ha avgivit skriftlig förklaring med avsägande av rätten att bli svensk medborgare och alltså på grund härav erhållit svenskt medborgareskap.

Dessa bestämmelser visa väl mer än tydligt vilken roll lagstiftarna anse fosterland och medborgareskap böra spela för den gifta kvinnan och, varför inte, för kvinnorna över huvud taget. Fosterlandet är en bisak, någonting som följer med på sladden, ett påbröd, som man får extra till skänks med alla andra äktenskapets välsignelser. Det kanske här bör anmärkas, att den fortfarande gällande 1858 års naturalisationslag principiellt avser endast män. Kungl. Maj:t har dock ansetts kunna till svenska medborgare upptaga även kvinnor, men dessa avlägga icke tro- och huldetsed som en man i motsvarande fall

gör. Naturligtvis ännu mindre den kvinna, vilken som biperson — = hustru — till en man erhåller svenskt medborgarskap genom hans naturalisation. Detta kanske i någon mån beror på att i tro- och huldhetseden ingår löfte att med liv och blod försvara det konungliga väldet och riksdagens rättigheter m. m. Det bör ju alltid vara av en stor och avgörande betydelse för en man vilket land han med liv och blod försvarar. Vad kvinnan beträffar utgår man i lagen konsekvent ifrån att det bör vara henne egalt detsamma, i vilket land hon utför sina samhällsuppgifter, och omvänt, att det är likgiltigt för ett land, vilka kvinnor som där utföra sin medborgerliga gärning. Utan att närmare ingå på någon utredning av vad det egentligen är, som utgör kvinnornas medborgaregärning, kan man konstatera, att uppfattningen härav undergått en mycket stor förändring, som måste förr eller senare tvinga sig fram till uttryck även i lag.

Konsekvenserna av de gifta kvinnornas fosterlandslöshet visa sig redan under fredstid genom ett stort osäkerhetsstillstånd i privaträttsligt avseende. Frågorna gift eller ogift, skild eller fortfarande gift m. m. i dessa "blandade" äktenskap stå i många fall, trots alla ansträngningar att förmå vederbörande myndigheter, som haft avgöranden om hand, till bestämda uttalanden, fortfarande obesvarade på grund av lagstiftarnas uppenbara nonchalerande av kvinnorna och deras anspråk på rätts-säkerhet. En kvinna, gift t. ex. i sitt verkliga fosterland med en utlänning, är där att anse som gift med denne. I

mannens land anses icke något lagligt äktenskap föreligga. Vart hör hon? Utdriven ur sitt eget land och icke erkänd i något annat.

Genom kriget ha förhållandena naturligtvis ytterligare tillspetsats. Vi läsa om engelskfödda kvinnor, som i England gift sig med därstädes helt och hållet acklimatiserade tyskar, som dock formellt fortfarande ha tyskt medborgarskap. Vid krigets utbrott, vid folkinventeringen, uppmärksammas förhållandet. Makarna ställas under uppsikt, och hustrun får kanske i bästa fall ett par gånger dagligen för kontrolls skull infinna sig hos myndigheterna. Ty hon anses och behandlas som tyska, trots det hon måhända aldrig satt sin fot i Tyskland, kanske inte kan ett ord av det påtrugade "fosterlandets" språk. Likadant med engelskor i Tyskland, och på samma sätt skulle förhållandet bli för svenskor, som här i Sverge gift sig med utlänningar, fastän de kanske aldrig varit utom Sverges gränser eller kunna meddela sig på eller förstå något annat språk än det svenska. De må aldrig så mycket förneka sitt utländska medborgarskap och fasthålla vid att de varit, äro och förbliva svenska och att Sverge är deras fosterland, lagen har en annan mening om saken, och det är den meningen som, alla protester till trots, när det verkligen gäller, blir den avgörande. Man kan helt enkelt inte fatta den omedvetna grymhet och hänsynslöshet, som ligger bakom lagstiftarnas utformande i klara och tydliga bestämmelser, utan inskränkningar, utan modifieringar, av denna kränkande princip: fosterlandet är för kvinnan en bisak.

Rättrådighet i lagen på detta område vinnes endast genom att behandla kvinnan, den gifta såväl som den ogifta, som självständig och huvudperson. Principiellt skall den gifta kvinnans nationalitet avgöras för sig, oberoende av mannens. En följd av en sådan princip vore införandet vid äktenskaps ingående av valrätt, d. v. s. att kvinna, som ingår äktenskap med utlänning, skall äga rätt välja om hon vill bibehålla sin nationalitet eller taga medborgar rätt i mannens land, och varför inte även att mannen tillerkändes motsvarande rätt. En annan följd, som väl knappast behöver påpekas, vore naturligtvis, att en gift kvinna skulle vara

skyldig att själv göra förbehåll om bibehållande av viss nationalitet i de fall, som ovan under punkterna 2:o och 5:o nämnas, och att allenast hennes egen underlåtenhet skulle föranleda förlust av medborgareskap.

Någon ändring i vår lagstiftning kan naturligtvis icke äga rum utan hänsynstagande till andra länders motsvarande bestämmelser. Vad det här är fråga om att driva fram gäller ungefär lika för kvinnor av olika nationer, och det ena landet kan svårligen på grund av sakens egen natur komma nämnvärt före det andra. Här vore om någonsin ett internationellt samarbete mellan kvinnor på sin plats.

EVA ANDÉN.

Karl Staaff och vår rösträtt.

Vid Karl Staaffs bortgång är frågan om politisk rösträtt för kvinnor alljämt olöst. En betydelsefull insats har han dock gjort i arbetet för denna frågas lösande. Tungt vägande och minnesvärda ha de ord varit, varmed han fört de rösträttskrävande kvinnornas talan i vår lagstiftande församling, liksom ock vid många tillfällen inför den stora allmänheten.

I riksdagen har Staaff framfört kvinnornas rösträttsfråga genom icke mindre än fyra motioner med instämmande av övriga medlemmar av Liberala samlingspartiets förtroenderåd. Och den första kungl. proposition om rösträtt för kvinnor, som sett dagen i vårt land, har Karl Staaff till upphovsman!

Efter valen 1911 och den Lindmanska ministärens avgång trädde han för andra gången i spetsen för regeringen. Vid 1912 års riksdag framlades regeringsförslag om politisk rösträtt och valbarhet för svensk kvinna på samma villkor som för svensk man. Som bekant blev propositionen antagen av andra kammaren med 140 röster mot 66, men föll i första kammaren med 86 röster mot 58. Trontalet i januari 1914 bebådade ånyo kungl. proposition om rösträtt och valbarhet för Sverges kvinnor, men genom det i februari inträffade regeringsskiftet, då Staaffska ministären avgick, blev propositionen icke framlagd.

Bland hans uttalanden om behovet av en reform av kvinnans ställning i

samhället må erinras om hans yttrande under debatten om folkpensioneringen i första kammaren: "Det är sällan som ett glädjeämne i politiken är uteslutande till glädje. Det innesluter dock ofta en eller annan mörk punkt. Såsom en sådan kan jag för min del icke underlåta att beteckna det förhållandet att denna stora fråga, så betydelsefull för hela landet, har blivit förberedd, har under ansvar diskuterats och kommer att under ansvar avgöras allenast av hälften av det svenska folket och dess representanter. — — — — —"

Nu är det dock så att det är så att säga de självtagna förmyndarne, som ensamma besluta, och de tvångsvis omyndiga, som få rätta sig efter beslutet. Efter min mening är detta icke nyttigt, icke lyckligt för samhället. Ju mera vi grunda detsamma på rättfärdighet, dess bättre, och det framträder, synes det mig, särskilt i en stor sak som denna."

Först och främst böra dock i tacksam hågkomst bevaras de storstilade anföranden, som Karl Staaff, då statsminister, höll den 18 maj 1912 i riksdagens bägge kamrar under debatten om regeringspropositionen om politisk rösträtt och valbarhet för kvinnor. Ur det tal han höll i första kammaren må följande ord här anföras: "Man kan säga, att kvinnans rösträttskrav är ingenting annat än en fortsättning, en ny utveckling av den känsla, den stämning, som en dag betog de s. k. ofrälse människorna i samhällena, och som gjorde, att de sporde sig och andra: huru är det möjligt, att,

därför att vi icke äro födda till adel, vi icke skola ha några ordentliga mänskliga och medborgerliga rättigheter? Det var den frågan, som gjorde att adelsväldet och privilegierna föllo. Det är en fortsättning av det spörsmålet, som de fattiga vid en senare tidpunkt framställde då de sade: är det verkligen rättvist, att, därför att jag är född fattig och icke har utsikt att bli annat än fattig, jag icke skall få något inflytande på mitt fosterlands angelägenheter? Därmed begynte striden mot censusrösträtten i alla länder, en strid som numera nästan öfverallt slutat med vad man kallat den allmänna rösträtten — kallat så, till dess att kvinnorna begynte att även för sin del göra sig hörda och sporde: vad är det för rättvisa i att allenast därför att vi tillhöra ett annat kön, vi icke skola betraktas och behandlas såsom fullmyndiga medborgare? Om det således är otvivelaktigt, att denna fordran utgör ett nödvändigt resultat av en än mer omfattande fordran, av en kraft, vars verkningar vi ännu endast delvis sett — vi komma nog att så småningom få se ännu flera och ännu större —, då kan man vidare spörja: finnes det då någon utsikt, att de förhållanden, som framkallat dessa kvinnornas spörsmål om rätt även för dem, skola förändras?"

Ord karakteristiska för den fråga de gällde, liksom för den som uttalade dem.

Tacksamma må vi minnas Karl Staaff, som i ord och handling arbetat för vår sak och på den anlagt stora synpunkter — icke partiintressets. ANNA KLEMAN.



Det personliga kapitaliseringsvärdet.

Fru Björg Blöndals förslag angående lagstiftningen om makars egendomsförhållanden.

I 14:e häftet av Hertha för i år har lämnats redogörelse för ett förslag i frågan om det ekonomiska rättsförhållandet mellan makar, som fru Björg Blöndal framlagt i Dansk Kvindesamfundets tidning Kvinden og Samfundet (n:r 14 för i år).

Efter att ha sökt sätta mig in i förslaget och därvid haft tillfälle att personligen sammanträffa med förslagsställaren och med henne diskutera såväl hennes förslag som mitt eget i samma fråga (se uppsatsen "Självständigare ställning åt den gifta kvinnan" i 8:e häftet av Hertha för i år*), ber jag härmed få framlägga några synpunkter i anledning av fru Blöndals förslag.

Utgångspunkten för oss båda har varit att söka bevara kvinnans ekonomiskt-rättsliga självständighet och fullmyndighet inom äktenskapet. Detta syfte är ju också grundläggande för varje sådant reformkrav som de ifrågasvarande. I sin tur baserar sig varje strävan i denna riktning på övertygelsen om att kvinnans självständighet överhuvud och sålunda även på detta område är något värdefullt, som av lagstiftningen bör så vitt möjligt befordras och som är av den betydelse och vikt, att åtskilliga andra mindre väsentliga intressen må skjutas åt sidan, om sådant är nödvändigt för att bereda plats åt

rättsregler, som garantera självständigheten. Tydligt är då också från nu anförda synpunkter, att lagstiftaren ej bör låta sig avskräcka av de tekniska svårigheter, som kunna uppresa sig på hans väg, då det gäller att praktiskt lösa problemet. Energiska ansträngningar måste av honom krävas för att huvudsaken må bli tillgodosedd, det må nu sedan ske i den ena eller andra formen, med det ena eller andra systemet.

Däremot lönar det sig ej mycket att resonera om de olika systemen i frågan med dem, som ej allvarligt behärta kvinnornas självständighetskrav, här närmare talat den gifta kvinnans ekonomiskt-rättsliga självständighetskrav, eller annorlunda uttryckt, med dem, som ej inse att här föreligger, djupare sett, en psykologisk fråga, ej så mycket en fråga om att åt den gifta kvinnan garantera vissa ekonomiska fördelar inom äktenskapet eller skydda henne från de ekonomiska följderna av mannens misshushållning eller dylikt.

Man bör emellertid taga i beräkning, att det feministiska självständighetskravet alltjämt möter starkt motstånd från en stor del av dem som besitta lagstiftningsmakten. Man bör sålunda också räkna med att dessa motståndare, om de överhuvud, mer eller mindre motvilligt, ge vika för de reformkrav, som grunda sig på kvinnornas

* Denna artikel har återgivits i n:r 16 av Kvinden og Samfundet.

självständighetskrav, givetvis äro benägna att synnerligen kritiskt granska den gifta kvinnans nuvarande ekonomiskt-rättsliga ställning i allmänhet och därvid måhända komma till ett resultat, som i compensation mot eftergifter åt självständighetskravet innebär avpruntningar på den gifta kvinnans förmögenhetsrättsliga ställning i andra punkter.

Skall verkligen, menar man sålunda från motståndarehåll, den gifta kvinnan både tillerkännas självständig rådgighet över sin del av makarnas egendom och därtill fortfarande åtnjuta förmånen av att förvärva hälften (giftorätt) i vad mannen genom sitt arbete, sin affärskicklighet o. dyl. förtjänar, en verksamhet, vari hustrun oftast ej har någon som hälst del? Det går väl an med det nuvarande systemet, menar man vidare, ty detta verkar, praktiskt sett, huvudsakligen blott såsom en änkerätt eller arvsrätt för hustrun (man säger ju också i dagligt tal, ehuru oriktigt, att "hustrun ärver sin man"; det riktiga är, att hon vid mannens död utfår sin hälft eller giftorätt i makarnas gemensamma egendom). Denna änke- eller arvsrätt må gärna förunnas hustrun; orättvist kan det nuvarande systemet verka egentligen endast vid skilsmässa, då en hustru bryter ut sin andel av det genom mannen införda kapitalet eller den genom mannens arbete förvärvade förmögenheten, kanske efter ett kort äktenskap och utan att vara i behov av den egendom, som utgör hennes giftorätt. Men en orättvisa satt i system bleve det, menar man vidare, om ena maken (man tänker närmast på hustrun) skulle omedelbart, under pågående äktenskap, komma i

besittning av sin giftorättsandel av vad andra maken (i så fall mannen) genom sitt arbete förvärvade. Sådant skulle kännas, som om den förstnämnda toge något av den andras rättmätiga egendom; det skulle ej vara skäligt. Och då det i regel är mannen, som är den förvärvande, skulle en lagstiftning av ifrågavarande innebörd i stort sett medföra ett obehörigt gynnande av hustrun på mannens bekostnad.

Det är icke så mycket tillgodoseendet av den gifta kvinnans självständighet, som mött opposition i det av mig framlagda förslaget, utan mera det andra grundläggande momentet däri, nämligen jämlikhets- eller likställighetsprincipen. Ledande för mitt förslag har ju varit, att makarnas jämlikhet skulle starkt understrykas i lagstiftningen. Båda makarna skulle fritt och självständigt förfoga över lika andelar av makarnas sammanlagda inkomster, oavsett genom vilkens arbete eller förmögenhet inkomsten inflöte. Därigenom skulle en naturlig förutsättning skapas för att makarna skulle kunna såsom jämlikar och goda kamrater med varandra överenskomma om de gemensamma utgifterna, resp. den del därav som skulle avsättas såsom besparing. Den ena maken skulle då ej, åtminstone icke i själva det förmögenhetsrättsliga systemet, finna någon anledning att se ned på den andra såsom en ekonomiskt mindervärdig (och därigenom kanske mången gång för känslan också psykologiskt mindervärdig) person. Kontrahenterna skulle åtminstone icke av lagstiftningen uppfordras att så noga väga och mäta varandras förvärvsförmåga och ekonomiska

kapacitet ("det personliga kapitaliseringsvärdet"), utan fastmera skulle det ligga såsom en tyst förutsättning för det äktenskapsrättsliga systemet, att makarna hyste sådana känslor gent emot varandra, att den inkomstförvärvande maken gärna såge, att den andra finge lika del i och rätt till inkomsten som han själv. I den ömsesidiga känsla, som bör vara grundläggande för ett äktenskap, ligger bl. a. även ett moment av generositet, för att icke använda uttrycket "flotthet". "Mitt är ditt, och ditt är mitt", heter det ju. Om man också medger, att det måhända går för långt, då man, såsom nu, låter makarna få ömsesidig giftorätt i varandras i äktenskapet införda kapital, varmed jag här menar den ärvda eller på annat sätt än genom arbete under äktenskapet förvärvade egendomen (alltså låter personer "gifta sig till pengar" i denna mening), så synes dock, från nyss anförda synpunkter, en tilltalande och lämplig medelväg vara, att makarna erhålla ömsesidig rätt till hälften av inkomsterna under äktenskapet och därmed också i regel till hälften av den besparing, som kan göras av inkomsterna.

Men det är just detta ekonomiska jämställande av makarna, oavsett huruvida den ena eller båda bidraga till inkomstens förvärvande eller vilken del i inkomstens intjänande den ena eller den andra äger, och oavsett huruvida exempelvis hustrun skulle, om hon ej ingått äktenskapet, varit i stånd att komma upp till samma inkomst som mannen, det är just detta moment i mitt förslag, som mött det kraftigaste

motståndet. Även från feministiskt håll har man f. ö. opponerat sig mot en sådan anordning; man menar, att det i viss mån skulle bjuda en hustru emot att erhålla större andel av makarnas inkomster än den som verkligen motsvarar hennes eget arbete, resp. större andel i mannens inkomst än en rättvis kompensation för den inkomst hon såsom ogift haft eller skulle ha kunnat förvärva. Hennes stolthet skulle förbjuda henne att begära eller genom lagstiftningen tillerkännas mera.

Fru Blöndals förslag synes i nyss sagda hänseende så att säga lättare att svälja för antifeminister och mera smakligt för de längst gående feministerna. Fru Blöndal begär icke, att den ej inkomstförvärvande maken utan vidare skall tillerkännas samma ekonomiskrättsliga ställning i fråga om inkomster under äktenskapet som den inkomstförvärvande, utan hon nöjer sig med att den förstnämnda (vi antaga hustrun) garanteras självständig rätt till vad fru Blöndal kallar "det personliga kapitaliseringsvärdet". Fru B. medger visserligen, att mitt förslag till hälften var är det ideala och mest tilltalande, men att hennes förslag angående det personliga kapitaliseringsvärdet är mera påtagligt rättvist eller, kanske hållre: det är svårare att komma ifrån att tillerkänna den gifta kvinnan självständig rätt till hennes personliga kapitaliseringsvärde. Här blir fråga om en direkt kompensation. En kvinna avstår vid äktenskapets ingående från självförsörjning och ägnar sig uteslutande åt familjen och hemmet mot det att hon erhåller samma inkomst och samma självständiga rådig-

het däröver som hon vid äktenskapets ingående innehade. Hon vinner alltså icke omedelbart någon ekonomisk fördel genom äktenskapet. Den fördel för hustrun, som enligt fru B:s förslag ligger däri att hustruns andel i mannens inkomst skulle absolut taget ökas med stigande inkomster för mannen, är icke så stor att den verkar såsom ett orättmätigt riktande av hustrun på mannens bekostnad. Hustrun får dock aldrig mer än den kvotdel av mannens inkomst, som hennes personliga kapitaliseringsvärde vid äktenskapets ingående utgjorde i förhållande till mannens. Om t. ex. hennes personliga kapitaliseringsvärde därvid skäligen kunde uppskattas till 2,000 kronor och mannens till 4,000 kronor, så kan hon enligt fru Blöndals förslag i princip dock icke erhålla mer än $\frac{1}{3}$ av mannens inkomst. (Jag erinrar här om att vad som gäller hustrun gäller ock omvänt mannen, alldeles såsom i mitt förslag.)

Den gifta kvinnans ekonomiska självständighet i betydelsen av självständighet i förfogandet över den andel av makarnas inkomster, som tillkommer henne, räddas principiellt lika bra med fru Blöndals system som med mitt. Huvudsaken var ju ock för oss båda självständigheten.

Med likställigheten mellan makarna och allt vad detta har att praktiskt och psykologiskt betyda, icke minst för hela uppfattningen av förhållandet mellan man och hustru, blir det med fru B:s förslag sämre, och detta tydligen därför att kvinnornas inkomstnivå än så länge åtminstone är och till viss grad kanske alltid blir i genom-

snitt lägre än männens. Den gifta kvinnans ställning blir enligt fru B:s förslag visserligen icke sämre än den ogiftas, under förutsättning att mannen kan bereda hustrun en lika hög ekonomisk standard som hon hade såsom ogift, d. v. s. att hennes kvotdel av hans inkomst uppgår till hennes inkomst såsom ogift. Men den gifta kvinnans ekonomiska ställning blir i allmänhet sämre än mannens. Endast i den mån kvinnornas inkomstnivå höjes till likställighet med mannens, blir genomsnittresultatet med fru B:s förslag lika gynnsamt för hustrun som efter mitt förslag.

Nu tala nog åtskilliga skäl för att lagstiftningen med särskild hänsyn behandlar den gifta kvinnans ekonomiska ställning i jämförelse med den ogiftas. Utan att närmare ingå på dessa skäl torde dock här kunna påpekas, hurusom en gift kvinna synes böra vara i tillfälle att genom besparingar å sin andel av makarnas gemensamma inkomst gardera sig gent emot sådana eventualiteter som mannens bristande arbetsförmåga eller arbetslöshet, skilsmässa (i fall då hon ej kan av mannen få underhåll) m. m. Med den kvotdel fru Blöndal garanterar den gifta kvinnan blir det svårare för denna att lägga av besparingar. Om hustrun också ej skulle kunnat såsom ogift spara mera, är givetvis behovet för en gift kvinna, särskilt genom moderskapet och dess följder, att försäkra sig mot den situationen, att hon står ensam utan arbete, större än för den ogifta. Möjligheterna till dylik försäkring äro flera med mitt förslag än med fru Blöndals.

Fru Blöndals system utesluter emellertid ingalunda, att hustruns personliga kapitaliseringsvärde efter frivillig överenskommelse beräknas till detsamma som mannens, även om hon i verkligheten ej har samma förvärvskapacitet som han. Det väsentliga i fru B:s förslag synes vara, att ett personligt kapitaliseringsvärde alltid fastställles, men förslaget innebär ej, att detta skall exakt motsvara verkliga förhållandet. Kontrahenterna skola alltså kunna överenskomma om en för hustrun gynnsammare beräkning än denna, exempelvis just den som enligt fru B:s egen mening är den ideala beräkningsgrunden, nämligen hälften var.

Därmed är en brygga slagen mellan fru Blöndals förslag och mitt. Det skulle t. o. m. med fru B:s förslag kunna i lagen fastslås, att därest icke annat avtalades mellan kontrahenterna vardera maken skulle anses äga lika personligt kapitaliseringsvärde. Skillnaden mellan fru B:s förslag och mitt bleve då endast den, att enligt det förra skall inkomsten av kapital i princip behållas av ägaren till kapitalet, medan enligt mitt förslag all inkomst — vare sig av kapital eller arbete — sammanställs och delas i två lika delar, varav mannen förfogar över den ena och hustrun över den andra. Denna olikhet är emellertid, åtminstone för mig, ej av någon större betydelse.

Bättre synes dock vara att alltid låta kontrahenterna vid äktenskaps ingående uppsätta äktenskapskontrakt (eller, om man så vill, "äktenskapsförord"), som skall innehålla överenskommelse om och alltså fastställa parternas personliga

kapitaliseringsvärde. Även med mitt förslag vore ett obligatoriskt äktenskapskontrakt måhända det riktigaste. Båda parterna tvingas då att sätta sig in i den förmögenhetsrättsliga innebörden av äktenskapet och besluta sig för den ena eller andra anordningen inom vissa av lagen givna gränser.

Utan ett obligatoriskt äktenskapskontrakt fruktar jag, att fru Blöndals system skulle ge anledning till mycket delikata och svårlösta tvister mellan makarna för bestämmande av vad som verkligen utgör resp. personliga kapitaliseringsvärde. Fru Blöndal synes ej heller ha något att invända mot obligatoriskt äktenskapskontrakt. I så fall skulle lagstiftningen om det personliga kapitaliseringsvärdet inskränka sig till att fordra, att ett dylikt alltid fastställdes, ävensom ge förklaring över vad därmed menades och ge anvisning om huru det skäligen borde beräknas, utan att likväl denna anvisning behövde följas av kontrahenterna.

*

Av den föregående framställningen torde vara tydligt, att någon djupare motsättning ej råder mellan fru B:s förslag och mitt. Det senare går litet längre, fru B:s står ej i vägen för det längregående.

Vad slutligen detaljerna i fru B:s förslag angår kunde därom ett och annat vara att säga, men frågan härom synes mig åtminstone f. n. ej ha större aktualitetsintresse. Ändamålet med att jämförelsevis detaljerat framlägga det ena eller andra förslaget är ju huvudsakligen att söka illustrera, huru det föreslagna systemet skulle närmare

kunna utformas och taga sig ut i olika avseenden, ävensom att visa, att man sökt genomtänka systemet och kommit till den uppfattningen, att det ej bör vara omöjligt att tekniskt lösa problemet på den väg man föreslagit. Må-

hända blir det anledning att längre fram återkomma till detaljerna i fru Blöndals förslag, vilket synes mig värt den största uppmärksamhet.

GEORG STJERNSTEDT.

En social improvisation.

Det är bistra tider för mänskorna, och friska viljor och starka hjälpande händer behövas mer än kanske någonsin förr till att råda bot på nöden. Dyrtid och arbetsbrist på en gång gäller det att komma över. Stat och kommun göra sitt för att hjälpa, men det räcker ej. Då vill det också andra krafter till — och de ha visat sig finnas, modiga, uppfinningsrika, uthålliga.

Det är, bland allt vad som gjorts, en speciell sak som jag tänker på, när jag säger detta. Ett område, där det på grund av inträffade förhållanden gällde att i dessa svåra tider framför allt gripa in snabbt hjälpande. Och vilket gjordes här i Stockholm med en beslutssamhet och en förmåga, som äro värda det största erkännande.

Det var förliden höst. När krigsskräcken hade svept in över vårt land och bragt en allmän osäkerhet in på så gott som alla områden, när mobiliseringen tagit bort mängder av familjeförsörjare, när lifsmedelspriserna hade börjat sitt oerhörda stigande i höjden.

I ett med allt detta kom för en stor klass av industriarbetare i vårt land den visserligen icke oväntade, men speciellt nu så fruktade ukasen, som skulle

stänga dem ute från deras yrke. För somliga på obestämd tid, för andra för alltid.

Statens monopolisering av tobakstillverkningen var sedan årets riksdag en beslutad sak. Den för att skydda de enskilda tobakshandlarnas intressen av dessa bildade trusten hade — att bevaka dessa intressen. Och då blev det så, att mitt i den övriga bekymmers-tiden föll slaget över tobaksarbetarnas kår. En dag i september förra året uppsade Förenade Svenska Tobaksfabriker, med åtta dagars frist, samtliga anställda arbetare och arbeterskor. Dessa hade då under den sist fövflutna månaden fått arbeta för halv lön. Således med mindre möjlighet än någonsin att göra besparingar.

Slaget drabbade alla i tobaksindustrien anställda över hela landet. Men det är historien om hjälpen åt Stockholmsarbeterskorna jag här skall berätta.

Trusten kände sin förpliktelse att göra något för detta stora antal utkastade arbeterskor. Men den hade inga åtgärder vidtagit och var tydligen totalt resurslös.

Kl. 12 uppsägningsdagen, då arbetarna på middagen kl. 2 skulle få veta sitt

öde, ringdes det upp i telefon till Södra K. F. U. K:s ordförande, fru Agnes Ingelman, med förfrågan om föreningen kunde omedelbart ordna bespisning för ett 100-tal arbeterskor. Svar skulle man ha till kl. 2 för att om möjligt kunna lova dessa kvinnor, när man delgav dem uppsägningen, åtminstone ett mål mat om dagen en tid framåt.

För fru Ingelman gällde det att handla på eget beråd och eget ansvar. Föreningens styrelse kunde ju ej hinna sammankallas.

Då sade hon ja, lugnt och beslutamt. Det var ju tvunget att göras! Men hon ställde sina villkor. Bespisningen skulle ordnas i form af skolkök och trusten upplåta lokal. Naturligtvis antogos dessa villkor.

En vecka därefter började fru Ingelman i en lokal vid Götgatan bespisning av 100 personer, givetvis även med direkt penningunderstöd av trusten.

Men detta företag förslog ju inte på långt när. I vida större utsträckning måste bespisningen ske för att hjälpa alla dessa arbetslösa. Och det behövdes mera än mat. Det måste också skaffas arbetsförtjänst åt dem,

Hur planen arbetade sig fram i fru Ingelmans modiga och uppfinningsrika hjärna kan jag ej så noga göra reda för, men någon månad senare hade hon — i den åt henne av trusten upplåtna f. d. tobaksfabriken vid Brännkyrkagatan — i gång en bespisning i stor skala, efter hand för ända upp till cirka 800 personer. Och därtill arbete — för ett 100-tal kvinnor.

Detta är den s. k. "Nödhjälpspåsen", som nu i växlande utsträckning varit i

verksamhet över ett år och som kunnat sysselsätta dessa "permitterade" arbeterskor, vilka under sin ofrivilliga ledighetstid icke ha lov att binda sig för annat arbete. Genom anställning i annat yrke under mellantiden — som redan visat sig bli ohyggligt lång — skulle de nämligen förverka sin rätt att en gång komma i monopolets tjänst.

Jag har sett Nödhjälpspåsen i arbete och sett flinka händer syssla med förfärdigandet av denna improviserade fabriks alster. Främst då med de präktiga koklådorna, som i olika storlekar sedan säljas till pris av 15 och 12 kr. och som på en gång äro så trevliga att se på och så utomordentligt behändiga och praktiska. Och vilka — jag måste tala om det här — kunna beställas direkt från fabriken, Brännkyrkagatan 45, liksom allt det som i övrigt där tillverkas.

Det "övriga" är av mångahanda slag. Den ursprungliga tillverkningen av papperspåsar är för tillfället avstannad på grund av svårigheten att få papper. Likaså är det slut med förfärdigandet av de långa, grant färgade och med ett fästande ämne bestrukna pappersremorna, flugfångarna, som avsattes i massor på Ryssland. Vilna var huvudorten för dessa stora leveranser, men sedan det inneslöts och intogs av tyskarna, har kommersen måst upphöra.

Askar av alla slag och storlekar, klädda med papper eller den moderna, rikblommiga kretonnen, kartonger, skrivunderlägg, stores — av färgglada pärlkedjor, pärlorna av konstmässigt rullat papper! Tobaksarbeterskornas smidiga och vana fingrar, som rullat så många fina och tunna cigaretter, ha åstadkom-

mit riktiga små mästerverk i dessa fasta och jämna "pärlor". En dylik store tävlar gott med de japanska. Nordiska Kompaniet har också gjort beställning av dem, liksom det har gjort stora beställningar av handskaskar och andra av de trevliga kretonneklädda askarna, som Nödhjälpspåsen förfärdigar.

*

Medan arbetet går friskt undan i de stora fabrikssalarna, börjar fram mot middagstiden den stora bespisningen — för icke vid Nödhjälpspåsen anställda arbeterskor och arbetare — i olika lag i den därför reserverade salen. Här ser man män och kvinnor om varandra vid de långa, vaxduksklädda borden, barn med för övrigt. Vid ingångsdörren sitta tvenne kontrollanter, som granska och utbyta de gröna legitimationskortet från Hjälpbyrån n:o 16 — vilka utvisa att det är tobaksarbetare med rätt att få äta här — mot vita kontrollkort, som avstämplas för dagen. Portionerna få gästerna själva hämta vid skänkbordet, där de vid köksavdelningen engagerade arbeterskorna stå och dela ut dem ur de kolossala matbehållarna, som det ångar och ryker ur. Två rätter mat, soppa, fisk eller kött, eller i annan sammansättning, med två portioner av varje rätt och ett glas dricka till är vad som består, och det är en god och tillfredsställande måltid. Något som verkligen kan intygas av den, som skriver detta, vilken, inbjuden av företagets ledarinna att delta i måltiden inne i den för Nödhjälpspåsens egna arbeterskor reserverade matsalen, blev i tillfälle att smaka på den förträffliga maten — medan en av de unga arbeterskorna, som

skötte serveringen på denna avdelning, på fru Ingelmans begäran lät sin härliga röst klinga ut i några sånger av Josephson, synbarligen till stort nöje även för hennes kamrater arbeterskorna, som just höllo på att avsluta sin måltid.

Vid denna andra bespisningsavdelning i lokalen vid Brännkyrkagatan får även mat avhämtas, för dem som av sjuklighet eller annan orsak ej själva kunna infinna sig; detta naturligtvis också mot legitimationskort.

*

Vilket jättearbete det varit att organisera och ordna hela detta företag, torde nog lätt inses. Och hvilken oförtrottad uthållighet för att alltjämt hålla det i gång! Den som alls har någon insikt i vad liknande verksamhet är förstår vilka oerhörda stötestenar som naturligtvis komma i vägen, vilka svårigheter att övervinna — icke minst därför, att det är människor man har att handskas med. Och här därtill människor, som äro i en förtvivlad ställning och som kunna få både den ena och den andra funderingen över sina egna förhållanden och statens, kommunens och de enskildas sätt att hjälpa.

Vad som är det stora med detta företag — alldeles oavsett det väldiga i själva prestationen — är att man genom Nödhjälpspåsen lyckats förbinda de arbetslösas rätt att få hjälp med principen att icke ge som understöd utan som betalning för arbete. Bespisningen är visserligen fri och således direkt understöd, arbetet på Nödhjälpspåsen däremot ger ju en förvärvad och rättmätig dagsinkomst. Vad trusten först och staten sedan skulle känt som sin skyl-

dighet att ge ut som arbetslöshetsunderstöd åt dessa "permitterade" arbetare har nu i stället gått till detta företag, som inte endast ger så många munnar mat utan även så många händer arbete.

Men framtiden är oviss och hotande. Statens bidrag skulle egentligen upphört redan med september i år. Emellertid utgår det alltjämt och kommer

väl att så göra en tid framåt, antagligen till jul. Och sedan får det väl bli monopolstyrelsen, som tar vid — hur det nu än kan komma att ordna sig.

Under tiden väntar man tacksamt på beställningar av varjehanda slag på Nödhjälpspåsens kontor, Brännkyrkagatan 45, Stockholm, Allm. Tel. 310 12.

ELLEN KLEMAN.

Upprop.

Fredrika-Bremer-Förbundet har för avsikt att nästkommande vår öppna en fruktodlings- och trädgårdsskola för kvinnor å egendomen Apelryd i Skåne, vilken som bekant för detta ändamål av lektor E. Österberg och fru M. Bergman-Österberg såsom gåva överlämnats till förbundet.

Det har blivit ett lösenord i våra dagar, att landets egna tillgångar böra tillvaratagas och utnyttjas, och mycket arbete nedlägges i olika riktningar på denna nationella uppgift. Även den svenska frukt- och trädgårdsodlingen erbjuder betydande resurser, som vårt folk ännu icke tillgodogjort sig. En synnerligen viktig åtgärd för att på detta område vinna större utbyte är enligt undertecknades mening, att hemmens kvinnor ur alla samhällsklasser beredas tillfälle att förvärva bättre insikter i skötandet av den egna trädgården. Det är detta ökade behov av undervisning för hemmens kvinnor, som den planerade skolan vill möta.

Egendomen Apelryd är särdeles väl lämpad för ändamålet och en dit förlagd trädgårdsskola har stora utvecklingsmöjligheter. För att skolan redan från början skall på ett fullständigt och rationellt sätt lämna eleverna undervisning i skötsel och tillvaratagande av dess produkter, äro emellertid en del nybyggnader och andra anordningar, som kräva rörelsekapital, erforderliga. Utförda beräkningar visa, att skolan under de första tre åren behöver ett kapitaltillskott av minst 5,000 kr. per år, och beklagligtvis är Fredrika-Bremer-Förbundet icke i tillfälle att ställa dessa penningmedel till förfogande.

Då undertecknade anse, att en skola med här angivna syfte skall bliva till stort gagn för landet, våga vi i förhoppning att finna förståelse och intresse för den blivande Apelrydsskolans verksamhet göra en vördsam hemställan om ett ekonomiskt understöd för nämnda tre-årsperiod. Ett sådant bidrag kan fördelas i årsposter på exempelvis 50 kr. eller högre belopp eller ock lämnas i en summa.
September 1915.

FÖR FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS STYRELSE:

AGDA MONTELIUS

f. Reuterskiöld.
Ordförande.

STYRELSEN FÖR FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS FRUKTODLINGS- OCH TRÄD-
GÅRDSSKOLA, APELRYD:

BENGT CARLHEIM-GYLLENSKÖLD

Agronom.
Ordförande.

ELISABETH QUENSEL

f. von Mentzer.
Vice ordförande.

SIGRID MELANDER

Lärarinna vid Fredrika-Bremer-Förbundets lanthushållnings-
skola å Rimforsa.
Sekreterare.

A. BISSMARK

Trädgårdsdirektör.

LOUISE NATHORST-BÖÖS

Föreståndarinnan för Fredrika-Bremer-Förbundets lanthus-
hållningsskola å Rimforsa.

V. EKEROT

Jordbrukskonsulent.

SIGNE LAURELL

Sekreterare i Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse.

Fredrika-Bremer-Förbundskretsen Lund med omnejd sammanträdde tisdagen den 28 september, å Grand Hotell i Lund under docent Hilma Borelius' ordförandeskap. En del för- eningsangelägenheter behandlades, varefter frö- ken Ruth Kleberg höll ett föredrag om flick-

scoutrörelsens uppfostrande betydelse. Fru Elisa- beth Quensel, Malmö, lämnade därpå en del upplysningar om förbundets fruktodlings- och trädgårdsskola Apelryd, fru Bergman-Österbergs vackra donation till Fredrika-Bremer-Förbundet

Glimtar utifrån.

De botfärdigas förhinder. När allmän rösträtt införes i ett land, så uppstår en lite brydsam situation för två kategorier av de medborgare, som få del i denna anspråkslösa men, om den väl förvaltas, nyttiga gåva. De likgiltiga vrida sig generade inför gratulationerna till en upphöjelse, den de icke eftertraktat men som ingen modesti mäktar avvända, och de politiskt intresserade, som på förhand inlagt sin protest, tömma under kval den beska kalken. Längre än en månad varar dock näppeligen obehaget, och fortast repar sig den sistnämnda sorten. När i en av Amerikas stater kvinnorna första gången skulle rösta, var det ett par stridbara antis som hade stigit upp tidigast och stodo främst i kön, ivriga att på ett nytt forum fortsätta den politiska verksamhet, som blivit berövad sitt älsklingsobjekt.

I Danmark ha några rättskaffens män skor stigit upp och ursäktat sig för att de icke hunno fram till rösträttskamparnas led förrän på segerparadens dag. Så baronessan Schaffalitzky å Kvinnliga missionsarbetares vägnar i tidskriften "Bring Lys". Under det hon uttalar det varmaste tack till föregångskvinnorna, erkänner hon, att de kretsar, som kalla sig kristliga, i stor utsträckning förhållit sig passiva i denna fråga, men i all ödmjukhet tror hon sig dock kunna anföra ett giltigt skäl till deras hållning. Det kunde nämligen hända, att "Gud själv hade tillslutit deras ögon för betydelsen av denna sak", på det de icke måtte distraheras från sina speciella uppgifter. Baronessan Schaffalitzkys synpunkt är helt visst beaktansvärd, men den bör nog inte användas i vardagslag, ty de flesta ögonbindlar torde vara knutna av mänskliga, alltförmänskliga händer.

En suggestionskur. Den outtömligt fantasifulla komité, som leder rösträttskampanjen i New York, hade satt på sitt program bland an-

dra skämt en strejkdag för alla staden New Yorks utom hemmet arbetande kvinnor. Den skulle utgöra svar på det komiskt nog som antirösträttsargument i Amerika brukade talesättet: "Kvinnans plats är i hemmet". Planen var djärv, ty det krävdes jätteenergi för att organisera en dylik jättestrej. Komitéen beklagade hjärtligt den ofantliga rubbning, som skulle uppstå i miljonstadens rastlösa liv, men den ansåg, att en åskådningsektion om "kvinnans" faktiska plats var priset värd.

Nu föll det sig emellertid så väl, att det kostsamma experimentet med glans kunde inställas. Hotet var tillräckligt! Antisuffragisterna snubblade i sin egen snara och förfasade sig över det oerhörda tilltaget. Där ser man, menade de, till vilken grad av anarki suffragisterna äro i stånd att gå för att vinna sina syften. Det är alltså fastslaget i New York, att kvinnornas hemmasittande en enda dag betyder anarki. Här ha på ett fyndigt och billigt sätt ögon blivit öppnade, vilka sannolikt ingen himmelsk makt hade slagit med blindhet.

Försoningsverk. Det lär inte vara många i närvarande tid, som samla internationella välsig- nelser på sitt huvud, men till de få hör Internationella Rösträttsalliansens stab i London. Icke den argaste militarist torde haft panna att förkättra deras högst reella fredsverksamhet. Den uppgift de hade ställt sig för sin International Women's Relief Committee tyckes nu i stort sett vara löst, vilket vill säga, att de tagit vård om alla åtkomliga "fiender" av kvinnligt kön, antingen genom att eskortera dem till Tysklands gräns eller genom att skaffa dem hem och arbete i England, samt hemfört de i Belgien strandsatta brittiska undersåtarna, till stor del barn, som höllos i skola där och vilka deras föräldrar redan sörjde som förlorade.

En rapport i Jus suffragii framhåller, att de tyska myndigheterna på allt sätt underlättat denna "repatriation", och tyske guvernören i Bryssel har skrivit och tackat komitéen.

Moderna tyska författarinnor.

III.

Tre anmärkningsvärda representanter inom den tyska kvinnolitteraturen för den s. k. samhällsrealismen äro Gabriele Reuter, Hans von Kahlenberg och Louise Westkirch.

Den förstnämnda debuterade med tämligen värdelösa exotiska romaner och blev i slutet av 90-talet i ett slag berömd genom "Aus guter Familie", som gått ut i ett tjugotal upplagor. Den är en tendensroman utan estetiskt värde och angriper i många fall med rätt, men stundom inkonsekvent och ologiskt, det moderna kulturlivet och de rådande samhällsederna. Den upprullar en pessimistisk bild av den lott, som väntar döttrarna i de obemedlade s. k. bättre familjerna, om de ha ett känsligt hjärta och ett vaket samvete samt sakna mod och kraft att gå de nya vägar nutiden banar för kvinnan. Den behjärtansvärda tendensen var väl huvudsakligen orsak till bokens framgång, ty som konstverk är den absolut misslyckad. Handlingen består av löst sammanhängande enskildheter utan fast komposition, stilen är fantasifattig och monoton, språket nyktert.

I karakteristik och psykologisk teckning överträffas den vida av Gabriele Reuters senare arbeten, en rad noveller och romaner, bland de sistnämnda t. ex. "Frau Bürgelin und ihre Söhne" och "Ellen von der Weiden", vilka dock icke haft samma framgång. Den förra skildrar moderskapets, den senare det moderna äk-

tenskapets tragedi, och båda böckerna visa prov på en fin reflexionstalang. Som i nästan alla Gabriele Reuters arbeten äro de kvinnliga personerna väl och träffande tecknade, de manliga däremot misslyckade. Endast en gång, i berättelsen "Der Lebenskünstler", har hon förmått med säker hand och på ett verkligen mästerligt sätt skildra en manlig karaktär, en egoist, som till slut fångas i nätet av sin egen egoism.

På grund av det något säregna temat — de ogifta blivande mödrarnas Getsemane — väckte för några år sedan "Das Tränenhaus" ett visst uppsående och såg många upplagor. Estetiskt och psykologiskt betydligt värdefullare är emellertid romanen "Frühlingstaumel", så vitt jag vet Gabriele Reuters sista större arbete.

Hans von Kahlenbergs verkliga namn är Helene Kessler, född von Monbart. Hon är den mångsidigaste och växlingsfullaste talangen inom den tyska kvinnolitteraturen, en kameleontnatur, vars verkliga inre är svårt att komma fram till. Utmärkande för allt vad hon skriver — och hon är en mångskrivarska som få — är en viss frontställning, en öppen eller övertäckt opposition, vilken dock saknar varje socialt element och i grunden är egoistisk, aristokratisk om man så vill. En frihetsträngtan, som icke vill släppa form och tvång endast för att kunna hålla sig på avstånd från massorna, så lyder den kanske mest träffande karakteristiken av den ande,

som talar ur Hans von Kahlenbergs böcker.

Hon är en talangfull kvinna utan särdeles höga ideal, och den självkritik hon utövar är bristfällig. Hon har lärt, läst och sett oändligt mycket, äger ett förvånande gott minne och har ej alltid tagit det så noga med äganderätten, när det varit fråga om tankar, idéer och framställningssätt. Sin verkligen präktiga talang har hon ofta missbrukat och egentligen utvecklat endast till rutin. Men hon äger en beaktansvärd stilistisk förmåga, berättar väl och fängslande samt förstår att karikera och utbilda typer på mästerligt sätt. Hennes personer äro sällan individer, nästan alltid typer. Bäst skildrar hon den miljö, där hon själv genom sin börd är hemma, den lägre tyska adeln och officerskretsarna. I romanerna "Misere", "Die Familie v. Barchwitz", "Die Sembritzkys", "Die unechten Randows" o. a. ger hon präktigt nyanserade karaktärs- och miljöskildringar.

Ett visst uppseende väckte omkr. år 1900 hennes novell "Nixchen", som utgått i över hundratusen exemplar och till och med haft med domstolen att göra. Det är en starkt erotiskt färgad backfischhistoria ur Berlins förnäma och rika kvarter. Den gör sig skoningslöst lustig på de oerfarna männens bekostnad och framställer de mycket unga flickorna på ett sätt, som jag hoppas och tror högst sällan har motsvarighet i verkligheten.

Finare och konstnärligt värdefullare är en annan av Hans von Kahlenbergs flickromaner, "Eva Sehring", vilken ger en del detaljer ur författarinns

egen uppfostringstid i klostret Keppel.

Det är något av vinddrivet rö hos Hans von Kahlenberg. I ett offentligt uttalande har hon nyligen sagt om sig själv: "Mitt liv var ett 'Sich-treiben-lassen'. Jag har undvikit att våldföra mig på mitt eget jag eller att medvetet bedraga mig själv. Däruti låg väl min enda förtjänst eller min oförmåga. Jag vet icke, vad jag är, ej heller varhän jag går. Jag följer min naturliga väg, den som naturen visar mig." Men att icke söka utforska vart naturens väg leder den skapande kraften, det måste i konsten som i livet föra till hållningslöshet.

En författarinna med utpräglat sociala intressen är Louise Westkirch, som från mitten av 80-talet i nästan oavbruten följd skrivit och alltjämt skriver en rad mycket lästa och omtyckta prosaverk, romaner och noveller eller mera sällan ett mindre betydande dramatiskt arbete.

Louise Westkirch har icke Hans von Kahlenbergs glänsande begåvning, men mycket av det, som fattas den sistnämnda, framför allt kärlek till människorna och medlidande med deras villfarelser. Hon har ett positivt program och skriver för att hjälpa sina medmänniskor. Hennes evangelium är att försona de stridande partierna genom privat rättvisa och individuell utveckling. Själv befinner hon sig aldrig på den ena eller andra sidan, utan intar en ställning ungefär mitt emellan de olika lägren.

Mest har hon sysselsatt sig med arbetarproblemet, vars bästa lösning hon ser uti en långsam förändring genom

arbetarnas och arbetsgivarnas ömsesidiga tillmötesgående. Varje plötslig omvälvning anser hon farlig; från staten utgående reformer kan hon icke gilla, och socialdemokratien synes henne endast som ett parti med omstörtningar på våldsamt sätt som mål.

Louise Westkirch söker praktiska ämnen för sin diktning och behandlar sällan psykologiska problem. Hennes karaktärer äro klara och fina, om hon än emellanåt alltför påtagligt begagnar sina personer som språkrör och offerar deras individualitet till förmån för den uppgift hon behandlar. Hennes senare arbeten äro emellertid långt mindre färgade av tendenser, och särskilt de mindre sakerna äga litterärt värde genom stark gestaltning och varm känsla.

Bland de sociala skriftställarna intager vidare Hedwig Dohm en framstående plats. Hon är den äldsta bland de tyska författarinnorna, född 1833 och således åttiofva år gammal. Hennes långa och rika livs förnämsta intresse har varit allt det, som direkt eller indirekt berör kvinnofrågan, för vilken hon är en av Tysklands snillrikaste, djärvaste och mest fjärrskådande kämpar.

När på 1860-talet den egentliga striden för kvinnans frigörelse började, tillhörde Hedwig Dohm icke själva rörelsen. Hon var en allvarlig och djupseende tänkare, vars idéer flögo utöver och förbi det första stadiet, de första trånga gränserna för kvinnans fordringar. Hon såg hela storheten av den omvälvning, som då började, och därför äro hennes stridsskrifter i frågan, vilka delvis skrevos för fyra årtionden se-

dan, ännu fullt aktuella. Det är också än i dag en estetisk njutning att läsa dem. Hennes stil är fullkomligt originell, en polemikens mästestil, glimmande och gnistrande av satir, fin ironi och överlägset hån, full av slående motbevis, som draga motståndarens påståenden in absurdum. Och aldrig gör hon sig skyldig till överdrifter.

Fullt tjugu år innan den första offentliga församlingen för kvinnans rösträtt sammankallats i Tyskland, hade Hedwig Dohm yrkat på sådan. "De kvinnor, som ej vilja ha rösträtt," menar hon, "förklara sig själva för en underordnad specie av släktet människa."

Men hon har icke blott visat en djup förståelse för kvinnans trängtan att utveckla sin egen individualitet utan har som väl knappast någon annan därefter visat sig ha känsla och omdöme, när det gällt kvinnlighetens andra viktiga sida, förhållandet till hem och familj. Ingen har sett djupare ned i kärlekens och moderskapets mysterier än hon.

Äktenskapets och uppfostrans problem har Hedwig Dohm mest behandlat uti sina romaner och noveller, där de utgöra medelpunkten och bilda det egentliga temat. Hedwig Dohm är nämligen icke endast en snillrik stridskämpe utan även en skapande konstnär av hög rang inom litteraturen. Hon är realistisk i sina skildringar, därefter subjektiv, mediterande, medveten, kritisk. Hennes kvinnogestalter äro plastiskt utarbetade, och genom deras ögon låter hon i allmänhet läsaren se den miljö hon så träffande skildrar. Hennes hjältinnor äro ofta tidstyper, t. ex. uti "Schick-

sale einer Seele“, „Sibilla Dalmar“ och „Christa Ruland“, en romantrilogi, uti vilken författarinnan velat framställa det nittonde århundradets trenne kvinnogenerationer.

Sina konstnärligt mest fulländade böcker har Hedwig Dohm skrivit sedan hon överskridit ålderdomens gräns. Hennes noveller „Schwanenlieder“ ge en särskilt skön ålderns filosofi, en mild och begrundande stämning av förståndets resignation inför livets slut. Bliva och förgås, liv och död glida förbi oss i kämpande människors symbol. Hedvig Dohms längtan efter inre själens frihet utsträcker sig i dessa egendomliga och sköna berättelser ända till dödsriket. Hennes ömtåliga psyketar anstöt av den allmänna dödsfruktan, vilken hon söker övervinna genom logisk analys av livets verkliga värde.

Slutligen får man ej glömma att i denna grupp nämna två betydande hemortsskildrare, nämligen Hermine Villinger och Charlotte Niese. Den förstnämnda närmar sig redan sjuttioårsåldern, den senare blev sextio år i fjol, och bägge ha från mitten av 80-talet var på sitt håll i en rad präktiga verk framställt födelsebygdens natur, folk och seder.

Hermine Villinger är sydtyska, född i Freiburg och bosatt i Karlsruhe. Sitt sköna hemland har hon iakttagit med kärleksfullt öga, och dit har hon förlagt så gott som allt vad hon berättat. Karaktärer och seder från Baden och Württemberg, särskilt Schwarzwald, förstår hon att framställa älskligt, enkelt och med kvinnligt säker instinkt i psykologien. Hennes berättelser äro kryd-

dade med en god portion humor, vilken stundom blir en smula grovkornig, och tolka en avgjort optimistisk livsåskådning. Under årens lopp har Hermine Villinger utbildat sin talang på ett i sanning aktningvärt sätt och småningom höjt sig till realistisk kraft. En alldeles särskild skicklighet visar hon i teckningen av barn, i synnerhet skolflickor. Hennes barngestalter äro gripna med fin förståelse; de vandra fullt levande i hennes böcker och äga ofta en medryckande naiv själshöghet.

Charlotte Niese däremot är hemma i Nord-Tyskland, född på ön Fehmern, och en utmärkt kännare av slesvig-holsteinskt land och folk. Hon är den produktivaste och mest lästa bland de många tyska skriftställare, som sysselsätta sig med Slesvig-Holstein.

När Charlotte Niese föddes, hörde hennes hemland ännu till Danmark, och hon har med vakna sinnen och gott minne upplevt övergången från det danska till det tyska väldet. Hennes berättelser äro både litterärt och historiskt värdefulla. När hon med godmodig ironi låter sina barnaårs lekamrater och bekanta på en tid, då „dansk eller tysk“ var den stora livsfrågan i hennes hemort, prata i en träffande blandning av plattyska, nord-slesvigsk dialekt och danska, ger hon utan tvivel ett bidrag till det förflutna århundradets kulturhistoria. För övrigt har hon även försökt sig på rent historiska romaner, bland vilka den sista, „Die Hexe von Mayen“, är den bästa.

Charlotte Nieses talang är väl större än Hermine Villingers, men mycket

nära besläktad med denna, särskilt i fråga om det humoristiska uppfattningssättet och förmågan att skildra småsaker. Just det lilla, det alldagliga och obetydliga, som andra lämna obeaktat, småstadsliv och enkla förhållanden, tecknar Charlotte Niese med förkärlek. Småberättelser äro hennes starka sida; när hon vågar sig på mera omfattande

ämnen, isynnerhet om hon även går utanför sin hembygds gränser, räcker däremot hennes konst knappast till. Hon blir då lätt skematisk och tråkig. Men hon har i sina novellsamlingar, "Aus dänischer Zeit", "Geschichten aus Holstein", "Die braune Marenz" o. a., givit den tyska litteraturen mången äkta pärla.
Jena i juli 1915. BEATRICE ZADE.

Notiser från bokvärlden.

Gammal och ny religiositet av *Torgny Segerstedt*. Albert Bonniers förlag.

Religionsforskningen lägger fram i allt klarare drag, huru psykologiskt sett samma livsorientering kan möta inom lokalt och kronologiskt vitt skilda religioner, liksom å andra sidan de individer eller grupper, som i det yttre bekänna sig till samma former, kunna representera diametralt olika själstillstånd och livsriktning.

Professor Segerstedt framlägger i "Gammal och ny religiositet" några tvärsnitt genom den religiösa erfarenheten, utefter linjerna Samhörighetskänslans religiositet och Individualistisk religiositet. Från stamreligionerna — som i våra dagar uppleva sin sällsamma renässans! — går samhörighetskänslan vidare. För stoikerna såväl som för Auguste Comte gäller den mänskligheten, för Schleiermacher och Tagore gäller den universum. Fromheten kan också gå en annan väg, i det att hänsynen för etiska krav lösgör individerna från samhörighet med deras folk; det egna samvetets bud blir till sist det enda substantiella i tillvaron. Profeterna, Luther och Kant te sig i denna belysning. Ännu skarpare har Sören Kierkegaard upphävt samhörigheten mellan

alla andra subjekt än människan och Gud. Den indiska Sankhyafilosofien löper linan längst ut genom sin förkunselse om själarna såsom isolerade enheter, vilkas frälsningsmål är medvetenhet om deras individuella väsen.

I den ur detta sammanhang följande slutuppsatsen, *Religiös och intellektuell verklighet*, behandlar författaren olika religioners och filosofiers ställning till det tidliga. Han konstaterar till sist som undersökningsresultat, att vi icke kunna överskrida det mänskliga medvetandets gräns och nå den övermänskliga verkligheten. —

Här bär det in på urgamla principfrågor, formellt analoga med den gamla boströmianska tentamenshistoriens: „Är stolen ini herrn, eller är den utanför herrn?“ På den frågan har den filosofiskt idealistiske sitt svar och "sunt förnuft" sitt — de kunna strida i det oändliga utan resultat. Flyttas spørsmålet från stolen till gudsvärlden, då får det ett kvalfyllt allvar, som löser sig ut i vitt skilda livsåskådningar. Gentemot Sankhyas solipsism och andra filosofers skepsis stå de religiösa snillena och betyga för världen en transsubjektiv verklighet, som kommer dem att besvara frågans antingen — eller med ett både — och. Men i stället för "både

ini och utanför“ skall en djup fromhet svara: både ini och *innanför* — ty något “utanför“ gives icke! E. F.

Kejsarinnan Katarina II:s memoarer skrivna av henne själv. Med företal av A. Herzen. Övers. av Adolf Hillman. Wahlström & Widstrands förlag.

Det är ännu en olöst gåta hur Alexander Herzen blev i stånd att offentliggöra dessa märkvärdiga papper, som — förseglade av tsar Nikolaus I med det stora rikssigillet — förvarades i det kejsarliga ryska arkivet bland de hemligaste handlingarna. Själv berättar Herzen i sitt 1858 i London daterade förord till den första upplagan, att ett antal avskrifter på 1820-talet funnits i Ryssland, men att de på tsar Nikolaus' befallning beslagtogs av polisen och att “i själva verket cirkulerade därefter inga avskrifter av Katarina II:s memoarer.“ Som de av honom utgivna dagboksanteckningarna bära äkthetens otvetydiga stämpel, måste han emellertid själv väl på något sätt kommit över och räddat med sig i sin långa landsflykt en av just dessa avskrifter.

I det fantastiskt barbariska skådespel, som memoarerna upprulla, står från början Katarina II fullt igenkännlig. Och ändå är det blott den knappt femtonåriga Sofia av Anhalt-Zerbst-Bernburg, som där träder oss till mötes. Men den lilla tyska prinsessan, som kommer till Moskva, på prov, som eventuell brud åt den halvvidiotiske tronföljaren, är redan den fullt medvetna härskaranden, med målet klart för sig — det ryska autokratdömetts kejsarkrona.

Mot bakgrunden av kejsarinnan Elisabeths hov och 1700-talets Ryssland, de lössläppta orgiernas, barbarsedernas och de oupphörliga konspirationernas skådeplats, tecknar sig Katarinas alltid högt burna huvud. Kejsarinnans onåd, förödmjukelserna från den råde pojken

sida, som hon kallar sin make, allt finner henne lika rakryggad, med den borna härskarens förinåga att bida sin tid. Vilken ju också kom!

Den säkert berättande stilen i dessa storfurstinnans tidiga dagboksanteckningar bär redan spår av den överlägsna pennföreling man känner från Katarina II:s brev till tidens furstar och förnämligare litterater och vilken ställde henne som den fullt jämbördiga i den snilleblixtrande brevtturneringen henne och Voltaire emellan. E. K--N.

Insända böcker.

P. A. Norstedt & Söner: **Min levnad** av *Maharshi Devendranath Tagore*. Övers. av August Carr.

Wahlström & Widstrand: **Nusvensk ordbok** av *Olof Östergren*. Häft. 1. — **Kejsarinnan Katarina II:s memoarer** skrivna av henne själv. Med företal av *A. Herzen*. Övers. av Adolf Hillman. — **Om gikt och reumatism**. Orsaker och behandlingssätt efter nyaste källor av *O. H. D.* — **Hur blir man fet? Hur blir man mager?** Efter de förnämsta källor av *O. H. D.* — **Krigets betydelse** av *Henri Bergson*. Till svenska av Algot Ruhe. — **Från vildmark och djurgård**. Ett bidrag till kannedomen om hembygdens djurvärld av *Alarik Behm*. — **En kvinnas bikt**. Minnen från ett äventyrligt liv av *Helene von Racowitza*. Övers. av Sten Granlund. — **Cicero och hans vänner**. Romerskt samhällsliv på Cæsars tid av *Gaston Boissier*. Övers. av Ernst Aparie. Första delen.

Evangeliska Fosterlandsstiftelsens förlag: **Säg det för Gud!** Maningsord samt hägkomster ur livet om Guds underbara bönhörelse av *H. B.* — **Jesus och Paulus** av *S. Odland*. Övers. av A. S. — **Materialismen och vår tid**. Tre föredrag av *G. Skagestad*. Från norskan. — **Ny grund** av *Margarete*. Från norskan. — **“Huru läser du?”** av *J. C. Ryle*. Övers. av B. H. — **Floras historia och guldkedjan**. Två berättelser för barn och ungdom av *Margareta Lenk*. Övers. av E. Willén.

HÄRVÄXT.

Oberäkneliga äro de medel, som förebäras kunna befordra och åstadkomma härväxt, men dock äro fullkomligt overksamma.

På grund av sina uppfriskande verkningar och överlägsna förmåga att hålla härbotten frisk och ren har Salubrin fått stor användning för hårets vård och har i många fall hindrat hårets avfallande.

Kvinnliga Juridiska Byrån

Juris kandidaten Eva Andén

Vallingatan 18, kl. 10-4
Allm. 183 35 Riks 75 76

Testamenten, bouppteckningar, arvsutredningar, äktenskapsförord, familjerättssaker, juridiska uppdrag av alla slag.

Ledig annonsplats!

ANNONSER FÖR HERTHA

upptagas av

Fröken Ingeborg Bergström.

Rikstel. 97 83 31 ÖSTERMALMSGATAN 31 Rikstel. 97 83

Ledig annonsplats!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS PLATSFÖRMEDLING.

Å platsförmedlingen finnas anmälda lärarinnor,
lektionsgivare, in- och utländska, kontorister,
värdinnor samt hushållsbiträden av olika slag.

Rikst. 27 62 **Platsförmedlingen är öppen kl. 12—4.** A. T. 48 16

Årgångar av Veckotidningen DAGNY 1908—1913

erhållas mot ett pris av kr. 2:50 för inb. ex., kr. 1:75 för häft. ex. å

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS BYRÅ,
48 Klarabergsgatan, 2 tr.

HEMTREVNAD

Praktisk tidning för hemmet

utgiven av **FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET**

Redaktör: FANNY EKENSTIERNA.

Utkommer med 40 åttasidiga nr om året. Prenumerationspris: helt år kr. 1:80, halvår kr 1:—, kvartal kr. 0:60. Prenumeration sker å posten.

Innehåller berättelser och poem, levnadsteckningar, religiösa och etiska uppsatser, artiklar i diverse ämnen samt en rikhaltig praktisk avdelning.

Inbundna årgångar för 1912, 1913 och 1914 kr. 1:50 pr ex.

PRENUMERERA PÅ TIDSKRIFTEN KONST

utkommer under 1915 med 12 häften. Pris 4:50 praktupplagan —
2:75 vanl. upplagan.

Prenumeration mottages å Red., Blasieholmstorg 14, Stockholm, samt
hos rikets alla bokhandlare.

RIKT ILLUSTRERAD. KONST OCH KONSTHANTVERK.

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av Fredrika-Bremer-Förbundet.
Redaktör: Ellen Kleman.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 3:50 varvid prenumeration sker direkt genom Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm. **Icke-förbundsmedlemmar** prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{4}$ år kr. 5:—; $\frac{1}{2}$ år kr. 2:75. — Lösnummer 35 öre. **Redaktion och expedition:** 48 Klarabergsgatan II, Stockholm. **Redaktionstid:** måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3. Allm. T. 48 50, Riks 27 62, Expeditionen: kl. 11—4 varje söckendag. Allm. T. 4816, Riks 2762.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS SJUKKASSA

för bildade självförsörjande kvinnor.

Expeditionen: Klarabergsgatan 48 II.

OBS.! Öppen endast tisdagar och fredagar kl. $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 1. OBS.!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

===== BYRÅ =====

48 KLARABERGSGATAN 48

Rikstel. 27 62. Allm. tel. 48 16. Upplysningsbyrån Allm. tel. 48 50. Öppen: 11—4.
Upplysningar lämnas kostnadsfritt rörande kvinnliga arbetsområden, utbildningskurser, löneförhållanden m. m. För utredningar avgift enligt överenskommelse.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

SJUKSKÖTERSKEBYRÅ

25 TUNNELGATAN 25

Rikstelefon 68 98

Tel.:adr.: Sköterskebyrån.

Allm. telefon 82 11

Byrån mottager sjukbud hela dagen: pr telefon även nattetid.

Föreståndarinnan träffas säkrast $\frac{1}{2}$ 2— $\frac{1}{2}$ 4.

Innehåll:

De fosterlandslösa. Av *Eva Andén*.

Karl Staaff och vår rösträtt. Av *Anna Kleman*.

Det personliga kapitaliseringsvärdet. Fru Björg Blöndals förslag
angående lagstiftningen om makars egendomsförhållanden. Av *Georg
Sjörnstedt*.

Upprop.

En social improvisation. Av *Ellen Kleman*.

Glimtar utifrån.

Moderna tyska författarinnor. III. Av *Beatrice Zade*.

Notiser från bokvärlden.

Svea Växtmargarin

Husmoderns räddning i dyr-
tiden, förklaras af kännare
vara

lika bra som mejerismör

såväl för bordet som för
stekning och bakning

sparar 40 % i hushållet



MAZETTI'S ÖGON-CACAO

pr hektopaket 45 öre

delikat — kraftig — hälsosam

MAZETTI'S SPIS-CHOKOLADER

särdeles fina och välsmakande